

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԵ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 12, 1892

ԹԻԻ 46

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իջեր Եւ Օգնէ	364
Աստուծոյ Օգնութիւնը	364
Երկու ճամբայ	364
Ուղեորութիւն ի Հիւսիսային Իտալիա	362
Աւելի Աղէկ Երկնայալ Պատրաստութիւն	363
Թուականաց Իմացականութիւնը	363
Գիտութեան Յառաջդիմութիւնն Դէպ	364
Իւր Նպատակակէտը	364
Թղթակցութիւնը	—
Լոստոնեան Նամականի	365
Հոգածութիւն Առ Դեռատի Սերունդն	365
Քաղաքացի Հին Հայերէն Գերբերէ	366
Աղդեր	366
Հանգէս Քաղաքական	367
Դրամական	368

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ քերթի գինն է 30 փարս:

Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ քղապատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղութիւն առ Մր. Հ. Ս. Պարսնըմ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիոնարաց Բնկերութեան Կազմանէ
 Ճ. Բ. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
 Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

ԻՋԻՐ ԵՒ ՕԳՆԷ
 (Պատ. Չ. Կարէն)

Վերջերս պատուական գործ մը սկսած ենք Մանչեսթրի կառապաններուն մէջ, որոցմէ շատեր ստորագրութիւն տուած են ողբերգ ըմպելի չգործածելու համար: Անցեալ օր լսեցի թէ ասոնցմէ մին կոտրած էր իւր խոստումը, և ուստի կառքերու կայարանը դայի զայն գտնելու համար: Փնտռուած մարդը դտայ, սակայն նա ջանաց առջևէս խոյս տալ: Կ'ամշար դէմն ելլել: Ետևէն գացի, և վերջապէս ինձ ներկայացաւ շատ նկուն երևոյթով: «Եթէ ձեզ իյնայ, մինչ կառքը կը վարես, ի՞նչ կ'ընես», հարցուցի: «Անմիջապէս վար կը ցատկեմ և կը ջանամ կանգնեցունել զայն», պատասխանեց: «Շատ ուղիղ է, բարեկամ», ըսի: «Լսեցի թէ ինկած էիր և ուստի իջայ քեզ օգնելու: Կ'աղաչեմ որ կանգնես: Ահաւասիկ, ձեռքս քեզ կ'երկարեմ»: Կառապանը մոլեգնած մարդու նման բռնեց ձեռքս և ըսաւ,

«Պիտի կանգնիմ, տէր, և Աստուծոյ առջև ու Անոր կապոյտ երկնքին տակը կը խոստանամ քեզ որ այսուհետեւ կաթիլ մը ոգելից ըմպելի բերանս չառնում, և ինձ համար յանձն առած ոչ խոտանքիդ վրայ ցաւելու երբեք պատճառ չունենաս»: Քրիստոնեայ եղբարք, բաղմոթիւ խեղճ գինեմոններ կան ինկած: Վար իջէք և օգնեցէք անոնց:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդկային սէրը կրնայ փոխուիլ: Անցեալ տարւոյ բարեկամութիւնը կը պաղի: Երեկէ քաղցրութիւնը խոտութեան կը փոխուի: Բայց Աստուծոյ սէրն այսպէս չէ ամենեւին: Անոր սէրը յաւիտենական է: Մեր կեանքերը կրնան փոխուիլ: Թերեւս մենք դադարինք Անոր սէրն զգալէ, սակայն այս սէրը յաւիտեան կը մնայ, Աստուծոյ քաղցրութիւնը յաւիտենական է: «Բանդի լեռները պիտի վերնան, և բլուրները պիտի սասանին, բայց իմ ողորմութիւնս քեզմէ պիտի չվերնայ, ու իմ խաղաղութեանս ուխտը պիտի չսասանի, կ'ըսէ Տէրը՝ որ քեզի կ'ողորմի»: Չկայ վայրկեան մը կամ այնպիսի առիթ մը յորում ճշմարիտ քրիստոնեան իւր սրտէն խնդրուած մը բարձրացունէ առ Աստուած և քաղցր պատասխան չընդունի:

Աստուած երկնից մէկ հեռաւոր անկիւնը չգտնուիր: Աստուած կենաց զուրկ վեր և երկար սանդուխին դադար չգտնուիր ուրկէ վար նայի մեր վրայ անկարելիոր հանդարտութեամբ և դիտէ զմեզ մինչ նեղութեամբք և արտասուօք կը ճգնինք վեր ելլել: Ոչ, Աստուած իւրաքանչիւրիս հետ է ճամբուն ամէն մասին վրայ: «Ես քեզի հետ եմ» խոստումը ամէն ժամանակի համար է: Այսպէս հաւատացեալը կը խրախուսուի և կը քաջաբերուի այն ապահովութեամբ թէ Աստուած կը տեսնէ զինք: Երբեք Աստուծոյ աչքէն չենք վրիպիր վայրկեան մը: Անոր աչքը մեզմէ իւրաքանչիւրը կը դիտէ շարունակ, և Անոր սիրան աչքին մէջ է: Աստուած անմիջապէս մեզ օգնել և զմեզ քաջաբերել կը փութայ երբ վտանգի մէջ գտնուինք:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Հետագայ պատմութիւնը, որ իւր ամէն մանրամասնութեամբ ճշմարիտ է, թերեւս կարեւոր և օգտակար ըլլայ այս օրերուս համար, երբ այսքան անկեղծ մարդիկ կը ջանան օգնել իրենց տկար եղբարց:

Երեք տարի առաջ քաղաքի մը եկեղեցոյն հովիւը իւր ժողովրդեան անդամոց կոչում ըրաւ որ աւելի դործօն դեր կատարեն քաղաքին խեղճ և ոճ լազործ: Դասուց օգնելու մէջ: Հետեւեալ օրը, երկու դեռատի կանայք, հարուստ և աղուատոհմ, հովիւին դային ի պատասխանի անոր կոչման: Հովիւն անոնց հրահանգ տուաւ այցելել քաղաքին բանտին կանանց յատուկ մասը: Երկու տիկնայք միասին դային և բանտն առաջնորդուելէ ետքը բաժնուեցան իրարմէ, և ժամ մը կամ երկու ժամ յետոյ վերստին իրարու պատահեցան: Բանտին դրան առջև: «Ըսէ նոյնիք, ի՞նչ ընդունելութիւն գտար և ի՞նչ ըրիր», հարցուց անձկութեամբ տիկին Գ—, որ երկչոտ և թերահաւատ կլին մ'էր: «Այս դործն արդարեւ նոր է ինձ համար», ըսաւ տիկին Վ—: «Հեմ դիտեր այս կանանց մտքի ունակութիւնները կամ անոնց վրայ ազդելու եղանակները: Մեր և անոնց միջև եղած վիճն այնքան լայն կ'երևի որ ես եղբաւ կացուցի թէ պարտէի ուղղապէս և պարզապէս դատապարտել անոնց յուր ունակութիւնները: Բանտին ամէն խցիլին պատահանէն քաղցրութեամբ բայց որոշ չեշտով կը խօսէի հոն կեցող բանտարկելոյն հետ, և կ'ըսէի անոր թէ եկած էի խօսիլ իւր կենաց և մեղաց վրայ: Անոնցմէ մին անդգայ և լուռ կեցաւ: Երկուքը նախատական խօսքեր ըրին: Շատ վստահ չեմ թէ դէթ մին այն չորս կամ հինգ բանտարկելոց որոց հետ խօսեցայ՝ աղբուեցաւ խօսած ճշմարտութիւններէս: Դարձեալ պիտի դամ», յարեց նա, «սակայն կարծեմ թէ անօգուտ պիտի ըլլայ: Մեր և անոնց մէջտեղը յիշաւ մեծ վիճ մը կայ, և չեմ գիտեր թէ ինչպէս պէտք է վերցունել զայն»:

Երկու կանայք լուսթեամբ քայլեցին ժամանակ մը, և ապա տիկին վ — ըսաւ, «Դ՞ուք ինչ ըրիր?» «Ո՛հ, չատ քիչ բան», գոչեց միւսը: «Միայն մէկ խցիկ այցելեցի: Տեսայ խեղճ խառնածին կին մը որ գողութեան յանցանքը գատապարտուած էր: Խեղճ կնոջ ինչպիսի փաստն այն եղած էր թէ իւր զաւակին սովաւ մահ կորնչելու վտանգին մէջ ըլլալուն համար պարտաւորած էր գողութիւն ընել, և ուստի թեթեւ պատիժ տրուած էր իրեն: Երբ այս բանտարկեալը տեւսայ, խորհեցայ թէ ես կրնայի իւր այժմու տեղը գտնուիլ եթէ Աստուած սեւ մորթ, աղքատութիւն և անօթի զաւակ մը տուած ըլլար ինձ:» «Չար մանալի բան», ըսաւ տիկին վ — զայն ըստմամբ: «Ո՛չ մէկ ատեն կրնայիր գող ըլլալ դու:» «Աստուած միայն գիտէ զայդ: Ինչ և իցէ, կարող չեղայ այդ կնոջ քարոզութիւն ընել: Ուստի միայն իւր զաւակին վրայ խօսեցայ, յիշելով նաեւ իմ փոքրիկ զաւակս, և ըսի թէ չատ կը ցաւէի որ չէր կրնար իւր զաւակին հետ ապրիլ: Հիմա պիտի երթամ այդ կնոջ զաւակը տեսնել, և վաղը մօրը լուր պիտի տանիմ աւոր վրայ:» Այս առաջին տեսակցութենէն ետքը տիկին վ — երկու անգամ բանտն այցելեց և կանանց քարոզ կը խօսէր: Սակայն տեսնելով թէ պաղ ընդունելութիւն կը գտնէր, թողուց այս գործը, և այնուհետեւ միշտ անցուսալի կը ներկայացունէր ոճրագործ դատույ վիճակը: Տիկին Գ. — խեղճ սեւամորթ մանկան հոգ տարաւ, ցորչափ անոր մայրը բանտին մէջ մնաց: Երբ բանտարկեալ կինն ազատ արձակուեցաւ, տիկինը իւր տունն առաւ զնա հակառակ տիկին վ — ի խրատուց և դործ ու բնակարան տուաւ անոր: «Չեմ կրնար խորհիլ թէ Ե՛ւք բան կը գողնայ», ըսաւ տիկին Գ. — Ժպտելով: Սա քրոջ մը գորովանքը բան կը սորվեցունէր խեղճ կնոջ և հոգ կը տանէր անոր: Գողութիւն ընող կինն այժմ եկեղեցւոյ անդամ է, և եռանդեամբ ու յուսալից կ'աշխատի ուղիղ վարք ունենալ և բարի մարդ մը ընել իւր զաւակը:

Ուղիղ չէ բարձրաւանդակի մը վրայ կայնելով հրամայել մեր եղբոր որ դուրս ելլէ մուրթեան տիղմէն: Չմոռնանք թէ Յիսուս երբ կ'օրհնէր տկարները և կ'օրհնէր չարերուն, նախ իւր ձեռքերը դուրսնուցնէր կը դնէր անոնց վրայ:

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՏԱԼԻԱ 5.

[Խմբագրական]

Հաճելի յուսալարութիւն մը ունեցանք ի Թուրին: Բարեկամ մը, որ քանի մը տարի բնակած էր իտալական այդ քաղաքին մէջ, գրած էր մեզ թէ զբօսաշրջկաց ուշը գրաւող քիչ առարկաներ կային հոն: Այս ճամբարիտ է այն զբօսաշրջկաց հա-

մար որ հին ժամանակներէ մնացած բաներու միայն կը հետաքրքրին: Թուրին քաղաքն արդի քաղաք մ'է և չունի ձենովայի եւ ուրիշ իտալական քաղաքաց պատմական հրապոյրները եւ միջնադարեան ճարտարապետութիւնը: Հիմնարկութեան թուականը չատ հին է եւ գիտցուած չէ, սակայն պատմութենէ կը սորվինք թէ Թուրին կարգեղանացւոյ ձեռամբ կործանեցաւ նախ քան զՔրիստոս 218ին, եւ ապա վերաշինեցաւ: Քաղաքն յայնմհետէ գոյութիւն ունեցած է, սակայն իւր ամբողջութիւնը եւ հին շինութիւնը պաշարմանց եւ գրաւմանց ժամանակ կործանուած են, այնպէս որ Թուրին այժմ կ'երեւի իբրեւ ժ.թ. դարու քաղաք: Պատմական սակաւութիւն մնացորդներ ունենալով հանգերձ, քաղաքը մեզ թուեցաւ մեր տեսած իտալական քաղաքաց մէջ ամենէն հաճելին բնակչութեան համար: Փողոցները լայն են, եւ անոնց մեծ մասին երկու եզերքը հոյակապ շէնքեր շինուած են եւ բազմաթիւ հովանաւոր ծառեր արմկուած են: Թուրին յոյժ նշանաւոր է իւր հրապարակներուն եւ գեղեցիկ յիշատակարաններուն համար: Անոր միակ թերութիւնը իւր կլիման է, որ փոփոխական է եւ ձմրան մէջ բաւական խիստ:

Թուրին իւր քաղաքական կարեւորութիւնը կորուսած է իտալական միութեան ի գլուխ հանուելէն հետէ: Ժ.Ա. դարուն Սալուայի Տան մայրաքաղաքն եղաւ, եւ թէպէտ կրկին կրկին Ֆրանսացւոց կողմէ կը գրաւուէր, միշտ Սալուայի դուքսերուն կը վերադարձուէր: Յամին 1706, 66 տարի քաղաքին տիրելէ ետքը, Ֆրանսացիք Էօթէն իշխանի հրամանին տակ գտնուած գերման կայսերական բանակէն յաղթուեցան քաղաքին պարսպաց տակ մղուած պատերազմի մը մէջ, եւ Սալուայի դուքսերը վերստին տէր եղան Թուրինի: Ֆրանսացիք դարձեալ անոր իշխեցին 1798ին մինչեւ 1814, եւ ապա Սալուայի դուքսերը վերստացան իրենց նախահարց գահը, եւ անոր հետ թագաւորական աստիճանը: Անոնց ստացած տիտղոսն էր «Սարտինիոյ թագաւոր», վասն զի Սարտինիա կղզին իրենց տէրութեան մէկ մասը կը կազմէր եւ հիւսիսային իտալիոյ Փիէմոնթէ եւ Սալուա նահանգը, որ իրենց պետութեան կարեւորագոյն մասը կը կազմէին, երբեմն կը կոչուէին սարտինիական նահանգը:

Սարտինիոյ թագաւորը Սալուայի Տան հիմնադիրը կը համարին Ումպերթոյ, որ 1048ին մեռաւ: Ումպերթոյի յաջորդեց իւր որդին Ամատէոս Ա., եւ հետզհետէ իշխանութիւն վարող դուքսերէն ինն այս անունը կը կրէին, մինչ քանի մը ուրիշներ կը կոչուէին Վիլթոր Ամատէոս: Կը յիշուի թէ Առթալի հանգուցեալ դուքսը, եղբայր իտալիոյ Ումպերթոյ թագաւորին, նմանապէս Ամատէոս կ'անուանէր: Քաղաքը Էմմանուէլ Ա. 1630ին մեռաւ, եւ իրեն յաջորդեց իւր երէց որդին, որոյ սերունդը, ինչպէս անցեալ շաբթու յիշեցինք, անհետ եղաւ 1831ին Քարլոյ Ֆելիքսի մահուամբ: Ապա իշխանութիւնն անցաւ Սալուայի Տան կրտսեր ճիւղին ներկայացուցիչ Քարլոյ Արպերթոյ թագաւորին, որ Ումպերթոյ թագաւորին մեծ հայրն էր: Այս ճիւղին կը պատկանէր Էօթէն իշխան, որ եւրոպական պատմութեան մէջ յիշատակուած նշանաւորագոյն զօրավարներէն մին է: Թուրին Սարտինիոյ մայրաքաղաք եղաւ մինչեւ 1859, եւ ապա եղաւ իտալիոյ մայրաքա-

ղաք: Սակայն 1865ին մայրաքաղաքը Ֆիորենցա փոխադրուեցաւ եւ 1870ին եւս փոխադրուեցաւ Հռոմ: Թէպէտ Թուրին այսու կորուսած է իւր քաղաքական կարեւորութիւնը, բայց վաճառականօրէն զարգացած է, եւ 1885ին ունէր 230,000 բնակիչ, այնպէս որ բազմամարդութեան մասին իտալիոյ չորրորդ քաղաքը կ'ըլլայ: Նախօրի, Միլան եւ Հռոմ Թուրինէ առաջ են կարգաւ:

Այժմեան Թուրինի ամենէն շահեկան վայրը կրնայ համարուիլ Փրիաձա Քասթելլոյ անուն հրապարակը: Հոս կը գտնուի հին գղեակ մը, որ քաղաքին միակ կարեւոր հնութիւնն է: Դղեկին առջեւ կը գտնուի ի պատիւ Սարտինիոյ բանակին կառուցեալ սպիտակ մարմարէ յիշատակարան մը, զոր Միլան քոյր քաղաքը կանգնած է 1859ին եւ որով կը ներկայացուի պատերազմիկ մը որ իւր թուրով դրօշակ մը կը պաշտպանէ: Դղեակն այժմ կը կոչուի Մատամա Պալատ, վասն զի թագաւորի մը մայրը հոն կը բնակէր եւ զայն դարձած է իւր ծախիւք: Երբ իտալիոյ Ազգային Ժողովը Թուրինի մէջ կը գումարուէր, այս շէնքը կը գործածուէր իբրեւ Մերակոյտին խորհրդարան: Փրիաձա Քասթելլոյի մէկ կողմը կը գտնուի թագաւորական պալատը, պարզ շէնք մը, որ սակայն չքեղապէս կանաւորեալ է: Այցելուաց թոյլտուութիւն կայ պալատը մտնել, բայց մենք ժամանակ չունեցանք հոն շրջագայիլ: Սակայն մտանք պալատին ետեւ գտնուած թագաւորական ընդարձակ պարտէզը, որ ամէն օր քանի մը ժամ բաց է հասարակութեան: Պալատին առջնօրէն կը գտնուի Սք. Յովհաննէս Մկրտչի մայր եկեղեցին: Լէոնարտոյ տա վինչիի նկարած Վերջին Ընթրեաց հոշակաւոր պատկերին մէկ ընդօրինակութիւնը կը գտնուի այս եկեղեցւոյն խորանին դիմացի պատին վրայ: Երկու անգամ գացինք մայր եկեղեցին. երկրորդ անգամուն մտանք խորանին ետեւ գտնուած փոքր մատուռ մը, ուր կը թաղուէին Սարտինիոյ թագաւորը: Հոս կան քանի մը հոյակերտ շիրիմներ: Մայր եկեղեցւոյն մէկ կողմը, պատուաւոր տեղ մը, դրուած են արքայական գերեզմանների անդամոց յատկացեալ աթոռները:

Փրիաձա Քասթելլոյի երկու կողմը վաճառատուններ կան գեղեցիկ կամարներով: Այս հրապարակէն կը սկսին քաղաքին գլուխաւոր փողոցներէն ոմանք, ի մասնաւորի Վիա Րոմա եւ Վիա.տի Փոյ: Այս վերջինը լայն փողոց մ'է երկու կողմերն ունենալով կամարներ եւ կը տանի մինչեւ Փոյ դեառ, որոյ վրայ հատաքարէ գեղեցիկ կամարներով հոյակապ կամուրջ մը ձգուած է: Սոյն կամուրջը 1810ին շինուեցաւ Փրանսական զրաւման ժամանակ: Փոյի ճիւղ միւս կողմը կը գտնուի Կրան Մատրի տի Տիոյ անուն բոլորակաձեւ վայելչակերտ եկեղեցին, որ կառուցուած է ի յիշատակ Վիլթոր Էմմանուէլ Ա. ոյ ի Թուրին վերադարձին, յետ հեռացման Ֆրանսացւոց: Եկեղեցւոյն առջեւ կանգնուած է այդ թագաւորին արձանը:

Չենք ուղեր երկարել Թուրինի փողոցներուն եւ հրապարակներուն զարդերն եւ զոգ բոլոր գեղեցիկ յիշատակարանները թուարկելով: Վիլթոր Էմմանուէլ Բ. թագաւորին ի պատիւ կառուցեալ յիշատակարանին մերկացման հանգէսը դեռ կատարուած չէր: Քաղաքը կոմսին արձանն սպիտակ մարմարէ է եւ հատաքարէ բարձր պատուանդանի

վրայ կը կանգնի: Քաղաքի արձանին
հովիտը տակաւ կայ կնոջ մը արձանը որ
պատկ մը կը նուիրէ մեծ գիւնապետին
եւ որ կարծեմք զիտալիա կը ներկայացու-
նէր: Գեղեցկագոյն յիշատակարաններէն մին
է Կարիպալտի արձանը, որ կը կանգնի
Փոյի եղբորը: Ուրիշ յիշատակարան մը
կառուցուած է ի պատիւ Փիէթրոյ Միք-
քայի, այն արիասիրտ զինուորին, որ
ի զին իւր կենաց միջնաբերդն աղատեց
ական մը պայթեցունելով երբ Ֆրանսացիք
միջնաբերդին զրանց քով հասած էին: Նշա-
նաւոր փողոց մը եւս այս զինուորին ա-
նունը կը կրէ: Վիքթոր Էմմանուէլ Բ.ի
եղբոր, ձեռնովայի դքսին, մէկ պղնձէ ձիա-
ւոր արձանը կայ, յորում ձին կը ներկա-
յացուի մէկ ծնկան վրայ ինկած, մինչ
դուքը թուրը մերկացուցած յառաջ արշա-
ւել կը հրամայէ իւր հետեւորդաց: Երկու
յիշատակարաններ կառուցուած են ի պա-
տիւ Լամարմորա զօրավարաց, որ եղբայր
էին եւ որոց մին Սարտինիոյ բանակին կը
հրամայէր խրիմու պատերազմին ժամանակ
եւ թագաւորին գլխաւոր ռազմագէտ խոր-
հրդականն էր: յամին 1839 ընդդէմ Աւստ-
րիոյ մղուած պատերազմին մէջ:

Սակայն այս բոլորէն աւելի ուշագրաւ
է այն յիշատակարանը որ կանգնուած է ի
յիշատակ Ձէնիս լերան փապուզոյն պեղ-
ման աւարտման յամին 1870: Այս յիշատա-
կարանը կը բաղկանայ ժայռերու անագին
դէղէ մը, որոյ վրայ կան մարմարէ հսկա-
ներ որք քար կրելու կը ճգնին եւ որոց
մին մեծած կը պառկի: Ժայռերու գէղին
վրայ կը սաւառնի պղնձեայ գեղեցիկ հրեշ-
տակ մը որ իւր ձեռքը բռնած է խաղա-
ղութեան ձիթենու ճիւղը: Յիշեալ մեծ փա-
պուզին, որ 8 մղոն երկայնութիւն ունի,
թուրինի կարեւորութիւնը մեծապէս ա-
ւելցուցած է այս քաղաքն ուղղակի յարա-
բերութեան մէջ գնելով Ֆրանսայի հետ:

Համալսարանը քաղաքին կեդրոնին մօտ
կը գտնուի: Իւր երկու դար առաջ շինուած
հին շէնքերն անբաւական եղան, եւ ուստի
1887ին նոր շէնքեր աւելցուցան: Ուսա-
նողաց թիւն 2,000է աւելի է:

Հրեայք գեղեցիկ սինակոկա մը ունին ի
թուրին: Սինակոկայէն ոչ շատ հեռի կը
գտնուի Վալտէնցուց եկեղեցի մը, որոյ
վրայ պիտի խօսինք յառաջիկայ թուով:

ԱՒԵԼԻ ԱՂԷԿ ԵՐԵՒՆԱԼՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ
(Էփէ Թ' Էն)

Պէցի անուն պառաւ կին մը խոհանոցին
կրակին դիմացը կը տաքնար եւ նոյն ատեն
ուժպ ուժպ թէյ կը խմէր: Այդ թէյը տուած
էր մարդասէր աղջիկ մը, որ դուրսը գտած
էր ծեր կինը՝ ձմրան ցուրտ հովէն մօտ:
Աղքատ կինը հիացման ժպիտով մը նայեցաւ
զուարթագէտ եւ սպիտակահեր տիկնոջ մը
վրայ որ ներս կը մտնէր, եւ հարցունց
աղջկան, «Մայրդ է:»

«Այո», պատասխանեց աղջիկը:

«Քեզմէ շատ աւելի աղէկ կ'երեւի», ըսաւ
Պէցի, մէկէն միւսին վրայ դարձունելով իւր
աչքերը խորհրդաւոր նայուածքով: Սպա-
մանկական ծիծաղով մը մըմնջեց, «Մեծերը
հիմա աւելի աղէկ են»:

«Ուրեմն ես ալ հետզհետէ աւելի աղէկ
պիտի երեւիմ», պատասխանեց աղջիկը
ժպտելով:

Պառաւ Պէցի լուրջ արտայայտութիւն մը
տալով իւր կնճռալից եւ սեւ ճակատին,
պատասխանեց, «Այդ կախում ունի աւելի

աղէկ երեւնալու համար պատրաստուելդ,
զաւակս:»

Պառաւ Պէցի փիլիսոփայ չէր համարուեր
ընդհանրապէս: Արդարեւ ոմանք կը կար-
ծէին թէ անոր միտքը պակասաւոր էր, բայց
գէթ այս անգամ խորհրդածութեան արժանի
ճշմարտութիւն մը ըսաւ: Գեղեցիկ ըլլալու
փափաքը բնական է եւ գովելի: Պէտք չէ
մարել աղջկան մը այդ փափաքը: Սակայն
սխալ է կարծել թէ անձին գրաւիչ երեւոյթը
բոլորովին կամ զլխաւորապէս կախում ունի
գիւնագծի համաչափութենէ կամ գոյնի նըր-
բութենէ, թէեւ ասոնք բաղձալի յատկու-
թիւններ ըլլան: Վերջերս ծանօթացայ տիկ-
նոջ մը որոյ համար բարեկամաց հետ
խօսակցութեան մէջ ապա ըսի թէ շատ
գեղեցիկ էր: Քիչ յետոյ, երբ պատահու-
թիւն ունեցայ այդ կնոջ դէմքն ուսումնա-
սիրել հանգարտութեամբ եւ առանց դիտ-
ուելու, մեծ զարմանօք տեսայ որ երե-
ւոյթի ոչ մէկ կատարելութիւն ունէր նա:
Ինչ որ կարծ տեսակցութեան մէջ ինձ ե-
րեւած էր իրեւ գեղեցկութիւն՝ էր լոկ
կենդանի արտայայտութիւն եւ գրաւիչ
վարմունք, զոր ամէն մարդ կրնայ մշա-
կել եւ այսպէս աւելի աղէկ երեւնալու
պատրաստուի:

Բացառիկ պարագաներ կրնան ըլլալ նման
այնմ զոր Վիքթոր Հիւկոյ կը նկարագրէ,
երբ «գէմքը կը սքողէ եւ կը զրպարտէ»
աղին սիրտը, սակայն ընդհանրապէս գէմքը
նկարագրին յայտարարն է: Մարդ յուսա-
ղուրկ եւ անգոհ կ'ըլլայ երբ տեսնէ անձ մը
որ ունի կատարեալ գիւնագիծ եւ գոյն եւ
որ սակայն շատ մտացի չէ: Ոչ ոք երբեք
տեսած է յիմար մը որ գրաւիչ երեւոյթ
ունենայ: Մշակեալ միտքն աւելի գեղեց-
կութիւն կուտայ քան լաւագոյն գեղեցկա-
ցուցիչ գեղը: Ուրեմն աւելի աղէկ երեւ-
նալու մէկ կերպն է մտաւոր մշակութեան
մէջ զարգանալ: ոչ այն կերպով որ մար-
մինը գունատի եւ մաշի ծանր ուսումը:

Պէտք չէ միտքը մշակել մարմնոյն վնա-
սելով, ապա թէ ոչ երկուքն ալ կը վնաս-
ուին: Անոնք որ կ'ուզին աւելի աղէկ ե-
րեւնալ, պարտին խնամով պահել առողջա-
պահական կանոնները, ուստի առողջարար
կերակուր, բաւական քնանալ, լաւ հագ-
ուիլ, բացօթեայ մարմնամարզ ընել: Պար-
տին ընել այս բաները եւ չձգել միւսները:
Լսած եմ որ օրիորդը երբեմն Քոլոնիոյ ջուր
կը գործածեն իրենց աչաց փայլ տալու հա-
մար: Աչքը պայծառացունելու լաւագոյն
եւ աւելի ապահով միջոց մ'է գաղափարը,
մտաւոր կենդանի հետաքրքրութիւնը՝ խօս-
ուելու արժանիութիւն մը համար: Մարդուս
աչքերը պարտին փայլիլ զուարթութեամբ,
բացալաւով եռանդամբ կամ լոյս արձակել
բարեխիտութեամբ: Մտաց նիւթոյ վրայ ու-
նեցած աղղեցութիւնը, որոյ նկատմամբ
շատ կը խօսուի մեր օրերը, դեռ նոր սկսած
է հասկցուիլ: Մեզմէ շատեր այդ իրողու-
թեան օրինակը տեսած են յայնժամ երբ
մարդկային դէմք մը յանկարծ կը լուսա-
ւորուի նոր գաղափարի մը աղղեցութեամբ,
կամ երբ երիտասարդ բարեկամի մը դէմքին
վրայ մտաւոր եւ բարոյական զարգացման
արդիւնք եղող աստիճանական փոփոխու-
թիւն մը տեղի կ'ունենայ:

Աւելի աղէկ երեւնալու համար պատրաս-
տուելու լաւագոյն կերպն է մշակել գեղե-
ցիկ նկարագիր: Ամէն մարդ դիտած է բար-
կութեան կամ անհամբերութեան կամ զր-
գոնութեան մարդկային դէմքի վրայ ըրած

աղղեցութիւնը: Եթէ մարդ յաճախ տեղի
տայ այդ զգացմանց, հաւանական է որ իւր
գիւնաց խանգարումը մնայուն ըլլայ: Իսկ
եթէ սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն եւ
յարակից առաքինութիւնք պատահութիւն
գտնեն գիւնագիծ շինելու, ծանր եւ գաղտնի
եղանակաւ վայելչութիւն մը կու տան մարդ-
կային գիւնաց: Սրտի փոփոխութեան հետ
մարդուն դէմքն ալ կը փոխուի: Միսիոնար
մը, որ շատ տարիներ հեթանոս երկրի մէջ
բնակելէ ետքը Ամերիկա վերադարձած էր,
ըսաւ թէ երբ հայրենիք եկած էր, իւր ու-
շագրութիւնն ամենէն աւելի գրաւած էին
ոչ թէ հոյակապ շէնքերը, երկտրական
կառքերը, գեղանի աղջիկները, այլ գեղե-
ցիկ ծեր տիկիները: Հեթանոս կանայք
որչափ ծերանան այնչափ կը տգեղանան:
Միսիոնարը զայդ կը վերագրէր ոչ այնքան
ծանր աշխատութեան որքան մտքի դա-
տարկութեան եւ սրտի բրտութեան: Հա-
կառակ իրողութիւնն յաճախ կը տեսնուի
մշակեալ աղղաց մէջ: Երբ մարդ կը ծերա-
նայ, կարող չէ արդարեւ պահել երիտա-
սարդութեան յատուկ հրապոյրները, բայց
անոնց տեղ կրնայ ստանալ ուրիշ եւ աւելի
աղէկ հրապոյրներ:

ԹՈՒԹԱԿԱՅ ԻՄԱՑԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
(Ա. Նիւէլ)

Քոստուերեք տարիէ հետէ ունիմ միսրա-
գոյն փետուրներով եւ կարմիր պոչով էգ
թուլթակ մը որ հիմա իբր քառասունեակութ
տարեկան է: Այս թռչունը, որոյ փետուր-
ները լաւ պահուած են նայելով իւր տա-
րիքին, այնպիսի նշանաւոր կերպիւ մտացի
է որ ինձ կը թուի թէ շահեկան պիտի լինի
տեղեկութիւն մը տալ ընթերցողաց: Թէ-
պէտ նա կը նմանցունէ իւր լսած բոլոր
ձայներուն եւ կը յիշէ զայնս, սակայն իւր
առանձնայատկութիւնն է սկզբնատիպ, սե-
փական իրեն, այսպէս լինելով թէ՛ նմանող
եւ թէ՛ ստեղծիչ:

Ձայն ստանալէս առաջ կը պահուէր ի փա-
րիզ տան մը մէջ որ ունէր շատ մը վար-
ձակալներ: Կատարելապէս կը նմանցունէր
ճնճկեղաց լեզուին, որք կը կռուէին տանեաց
վրայ եւ տան բակին մէջ, եւ բոյնի համար
նոցա դարնան ժամանակի կոիւններուն եւ
առօրեայ պայքարներուն:

Կը նմանցունէր նաեւ փարիզի բոլոր աղա-
ղակներուն եւ մանաւանդ հանդերձավաճա-
ռաց աղաղակին, եւ բազում այն է որ տան
բնակիչք խաբուած են այս հաւատարմարար
անդրադարձեալ ձայներէն: Երբ քեռայրս ինձ
տուաւ այս թռչունը 1870ին, զիւր գտնուող
մեր երկրագործին յանձնեցի, մինչ բանա-
կին մէջ պաշտօն կը վարէի պատերազմին
ժամանակը: Յայնժամ թռչնոյն հաւաքածոյն
ճոխացաւ բնութեան բոլոր ձայներով, զոր
օրինակ, լորամարդոց, բուր, կաշաղակի,
աքաղաղի, եւ ընտանի հաւու, նոցա այլա-
ղան ձայնական արտայայտութիւններով:
Գերազանց կը հանդիսանայ մեռնող խողի
ձայնին նմանցունելու մէջ, որոյ մահուան
ստուգիւ ներկայ գտնուած պարտի լինել:
Նախ կը նմանցունէ անոր ընդհատեալ ա-
ղաղակներուն, ցած եւ սուր, կենդանոյն
անհամբերութեան եւ երկիւղին, զոր կը զգայ
մինչ կը տարուի սպանման վայրը, յետոյ
տաքնապաղին դռնիւններուն՝ կոկորդին
կտրուելու ժամանակը, եւ այս՝ աստիճանի
եւ ուժոյ նոյն ելեւէջներով զոր կենդանին
կը ցուցնէ: Թէպէտ նա լսած չէ այս ձայները
քսանուերկու տարիներէ հետէ, մահուան

այս կատակերգութիւնը իւր ուղեղին մէջ կը ներկայանայ ժամանակ ժամանակ, եւ անով կը շարունակուի տանս պատուհանները այն ատիկան որ կը ստիպուի լռեցունել զնա:

Իմ թուեցաւ կը դիտէ մէն մի շարժում որ տեղի կ'ունենայ ձայնի հետ կապակցեալ գործողութիւնէ մը առաջ: Եթէ տեսնէ որ կը մոտենամ բաց պատուհանի մը եւ կը պատրաստուիմ փակել զայն, անմիջապէս եւ զեռ պատուհանին չգաղթեմ կը նմանցունէ ձայնին զոր պիտի հանէ սա: Եթէ տեսնէ որ թաշկինակ մը բռնած եմ ձեռքս, կը սրբէ իւր քիթը: Եթէ տեսնէ որ վերարկուս ձեռք կ'առնում, անմիջապէս եւ յառաջնմէ իւր թեւերով նոյն շարժումը կ'ընէ զոր պիտի ընեմ վերարկուս հագնելու համար:

Կը նմանցունէ ջրին հոսման ձայնին: Եթէ տեսնէ որ կը բռնեմ հեղանիւթ պարունակող բաժակ մը կամ լոկ կը մոտենամ անոր, անմիջապէս կը նմանցունէ կանխաւ հեղուկին կու տրուելու եւ կոկորդէն վար իջնելու խոխոջման ձայնին: Եթէ տեսնէ կատու մը կամ եթէ ոք կանչէ կատուի մը, իսկոյն կը նմանցունէ կատուներու լեզուին բուրբանազան ձեւերուն: Նոյնը կ'ընէ նաեւ շուններուն, ձիերուն եւ էջերուն նկատմամբ:

Իմ թուեցաւ այս բոլոր նմանութիւններուն մէջ, զորս յաճախ կ'ընդհատէ բարձրաձայն քրքիջներով, կը ցուցնէ գիտակցական նպատակ, չարակամութիւն եւ կամք: Բայց այս թռչնոյն վրայ գիտնալու մասնաւոր կարեւորութիւն ունեցող բանն է նորա կարողութիւնը՝ հասկնալու ինչ որ տեղի կ'ունենայ իւր շուրջ եւ մասնակցելու անոնց՝ խօսքով եւ գործողութեամբ: Երբ ոք կը խօսի անոր առջեւ, խօսակցութեան կը մասնակցի զարմանաց եւ գովեստի նշան եղող «հ»երով եւ «հ»երով՝ յարմարագոյն վայրկեանին: Ծիծաղներ եւ քրքիջներ կ'արձակէ եթէ ոք զուարճալի բան մը խօսի զուարթ եղանակաւ: Եթէ բանի մը պէտք ունենայ, իւր տիրուհին կը կանչէ նորա միտքութեան անուամբ՝ Մարիամ, եւ եթէ սա յապաղէ դալ, իւր ձայնը դամքան զգամ անհամբեր եւ իշխանական կերպարան կ'առնու:

Ձմեռնային օր մը վանդակը դրուած էր կրակարանին մօտ: Փայտի կոճղ մը կրակարանէն դուրս դուրսելով ծածկեց զնա մոխրով, կայծերով եւ ծխով: Տիրուհին որ զբաղեալ էր մօտակայ սենեկի մը մէջ, լսեց թուեցաւ ինչ ձայնը, «Մարիամ, Մարիամ» նման անձի մը որ կը գտնուի վտանգի եւ չափազանց սոսկման մէջ, եւ տիրուհին ժամանեց օգնութեան:

Երբ կը դուրսի կէս աւուր ճաշը որ կը բաղկանայ ակտրոսի մը ուտեստներէ, թուեցաւ իւր երեկոյեան ճաշին համար կ'ընտրէ փոքրիկ կտոր մը հաց եւ կը պահէ զայն:

Ձմեռնային մարդիկը՝ եթէ ասոնք զգլին իրեն, կտուցի եւ սուր մագիլներու հարուածոց կը հանդիպին: Ընդհակառակն մեծ սէր եւ համակրանք կը տածէ կանանց եւ մանաւանդ փոքրիկ աղջկանց: Բաւական է իգական սեռին պատկանիլ՝ կարող լինելու համար զգլիլ անոր եւ սիրել զայն առանց վտանգի: Իւր տիրուհին կը սիրէ յանձալու: Կը հնազանդի անոր հրամանաց, եւ երբ նա պատժէ զայն իւր մատով քանի մը թեթեւ հարուածներ տալով կտուցին կամ գլխուն, կը լլէ իրեն զարնող մատը եւ կը հանէ մեղմ աղաղակներ իրեն: Նուրում խնդրելով:

Երբեք պիտի չհամարձակէի այս թռչնոյն իմացականութեան այսպիսի հիմնալի բնութեւոյթին վրայ խօսիլ, եթէ հարկւում որ անձինք չլինէին վկայ անցեալ քսանեւերեք տարեաց մէջ եւ այժմ իսկ, վասն զի երբ զուարթագին օրեր թուեցաւ կը դուրսի փողոց նայող բաց պատուհանի մը մօտ, կը հրաւիրէ ամէն տարիքէ անձանց ուշադրութիւնը որք կը սքանչանան նորա եղանակած նուազներուն վրայ:

Մանկունք դիտմամբ կու գան խաղալ այս պատուհանին առջեւ որ կողմնակի ճանապարհի մը վրայ կը բարձրանայ: Թռչունը կը մասնակցի նոցա խաղերուն, արագ արագ վազելով իւր վանդակին մէջ ծայրէն միւսը, ինչպէս թուեցաւ մը կարող է ընել երկար թռնոցի մը վրայ, եւ կը կրկնէ զուարթ աղաղակներով եւ ծիծաղով՝ մանկանց մի եւ նոյն խօսքերը:

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՌԱՋԻՄՈՒԹԻՒՆՆ ԴԵՊԻՒՆՈՒՄՍԱԿԱԿԵՏԸ

Դարուս առաջին կիսուն «ժողովրդական» կոչուած գիտութիւնը շատ խանդավառութեամբ էին երեւակայական տեսութեամբ, եւ «գիտական հայեցողութիւն» բացատրութիւնն անպատիւ ոճ մը եղաւ: Դարուս երկրորդ կիսուն յատկանիշն է ճշգրտութեան պահանջում: Հրամանական վարդապետութիւնը (dogmatism) գործչունի այժմ: Եթէ աստեղագէտ մը ուղէ ըսել այնպիսի բան մը զոր նոր կը նկատէ, որպէս զի յարգալիք ուշադրութիւն դրաւ, պարտի կարող ըլլալ անոր ինպատու չափազանց տարազ մը ցոյց տալ: Մտաւոր կարողութեանց հրաշալեաց մին է այն զգուշաւոր ճշգրտութիւնը որով այդպիսի հաշիւը կը կատարուին: Անթիւ օրինակներ կրնան յիշուիլ զայս ցուցնելու համար: Այսպիսի օրինակ մ'է այն արդիւնքը որ յառաջ եկած է այն ջանքերէն որ եղան կրօնական տիպի նախկին արեւադարձային կլիմային գաղտնիքը լուծելու եւ զայն հայեցողութեանց չըջանէն դուրս հանելու համար: Արեւադարձային թաւ անտառաց արմաւենիները եւ տունկերն իրենց արձանագրութիւնները թողած են այդ կղզոյն ածուխի եւ թերթաքարի (slate) խաւերուն մէջ, եւ տաք ջուրերու կենդանիներն իրենց պատմութիւնը թողած են կրաքարերուն մէջ, որք ամենեքին ծածկուած են մշտնջենական սառի դաշտերուն տակ: Այժմ ապացուցուած է որ հիւսիսային բեւեռը տարին վեց մասնաչափ կը մօտենայ Պելլինի, եւ նոյնչափ կը հեռանայ Խաղաղականի ամերիկեան եզերքներէն: Վեց մասնաչափ փոփոխութիւն երկրի բեւեռներուն դրից մէջ: Դժուար է հաւատալ որ յարաբերապէս այսքան աննշան փոփոխութիւն մը կարենայ ապացուցուիլ: Այսչափ փոփոխութեամբ զեռ շատ պիտի սպասենք որ նարնջենիներ տնկուին յԱլպքա, եւ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ տիրէ Սիբիրիկ կղզեաց օդը:

Երբ գտնուեցաւ թէ արեգակնային զօրութիւնը կրնար փոխակերպուիլ ուրիշ ո եւ է տեսակ զօրութեան, արեգակնային լոյսը կրնար փոխուիլ քիմիական խնամութեան (chemical affinity), այս վերջինը՝ ջերմութեան, ջերմութիւնը՝ շարժման, շարժումը՝ ելեկտրականութեան, ելեկտրականութիւնը՝ վերստին արեգակնային լուսոյ, շատ հաւանական կը թուէր որ զօրութեան տարբեր երեւցած տեսակները մէկ

բանի մը զանազան արտայայտութիւններն ըլլային: Սակայն կարելի՞ էր ապացուցանել զայս: Կարելի՞ էր ապացուցանել թէ ելեկտրականութիւնն արեւու լոյս էր, եւ բացատրել զօրութեան զանազան ձեւերուն միջեւ եղած իրական տարբերութիւնը: Փորձ եղած է բացատրել զայս: Յարգ ցոյց արուած է որ թէ՛ լոյսը, թէ՛ ճառագայթող ջերմութիւնը եւ թէ՛ ելեկտրականութիւնն ունին հետագայ յատկութիւնները: Նոյն արագութեամբ կը շարժին, մէկ երկվայրկեանի մէջ 180,000 մղոն: Կը շարժին ալիքի եւ բարձրման ձեւով, ասոնց, ինչպէս եւ ճշգրտութեան, ուժգնութիւնն իրենց հետաւորութեան քառակուսուն համեմատ կ'ըլլայ: Կրնան անդրադարձուիլ, այսինքն կասեցուիլ եւ հոտ դարձուիլ այն ճամբէն որով եկած էին: Ապակեոյ վրայ հաստատուած սնդիկ խաւ մը կ'անդրադարձէ լոյսը, զինկի թերթ մը կ'անդրադարձէ ելեկտրականութիւնը:

Ինչո՞վ կը տարբերին այս զօրութիւնք: Աներկայօրէն ապացուցեալ կը թուի թէ տարբերութիւնը կը կայանայ ալիքներու երկայնութեան տարբերութեանց, եւ ոչ ուրիշ բանի մէջ: Փոքրագոյն ալիքները, այսինքն անոնք որոց գաղաթներուն իրարմէ հեռաւորութիւնը նուազագոյնն է, յառաջ կը բերին քիմիական խնամութիւն, քիչ մը աւելի մեծերը կ'երեւին իրեն լոյս, աւելի մեծերը՝ իրեն ջերմութիւն, մեծագոյնները՝ իրեն ելեկտրականութիւն: Կարելի է որ ըստ երեւութի վերջին աստիճանի տարբեր եղած բաներ իրապէս նոյն ըլլան եւ անոնց տարբերութիւնն ըլլայ այսքան պարզ:

Այսպիսի գիւտեր երբ ապացուցուին, աւելի յառաջդիմութեան ճամբայ կը բանան եւ կը սրեն հետազոտութեան ոգին: Վասն զի ամէն նոր ճշմարտութիւն բազմաթիւ նոր խնդիրներ կը յարուցանէ: Ապակին, որ այնչափ խիտ մարմին մ'է եւ «պայ», «պայ», կրի, լեզային կաւի, կապարի, քնակայծքարային աւազի նման կոշտ եւ անթափանցիկ նիւթերէ կը բաղկանայ, լուսոյ ճառագայթներուն արգելք չըլլար, մինչ բացարձակ արգելք մ'է ելեկտրականութեան ճառագայթից կամ հոսանաց: Փայտէ գուռը լոյս չանցունէր, սակայն թափանցիկ է ելեկտրականութեան համար: Ամէն նիւթ թափանցիկ է ճշգրտութեան համար — անշուշտ հոս «թափանցիկ» բառը փոխաբերաբար գործածուած է — եւ լոյսէն զատ զօրութեան այս բոլոր տեսակները չեն աղդեր տեսութեան շղին: Այս գիւտերով կարելութեանց չըջանին մէջ կը մտնէ նաեւ այն գիւտը որ պարզէ նիւթոյ նախնական կազմութիւնը եւ նիւթոյ ու զօրութեան իրական տարբերութիւնը: Արդեօք պիտի գտնուի՞ եւ պիտի ապացուցուի թէ նիւթ եւ զօրութիւն նոյն իրեն տարբեր արտայայտութիւններն են: Կարծես թէ այս գիտունը հրաշալի ճշմարտութեանց սեմին վրայ կը գտնուին: Ինչո՞ւ համար կապարի նման պարզ նիւթ մը «պայներ» հետ միանալով ջուրի նման յստակ եւ գրեթէ աղամանդի նման փայլուն ապակեոյ կը փոխուի: մետաղներուն այս ամենէն մթադոյնը կ'ըլլայ քիմիաբանին ամենէն յստակ եւ ամենէն փայլուն արտադրութիւնը: Ինչո՞ւ համար արծաթ կամ սնդիկ կը ցոլացունեն լուսոյ ճառագայթները, որք անարգել կ'անցնին մաքուր ապակիէն: Ինչո՞ւ համար զինկի թերթ մը կ'անդրադարձէ

եղևկտրականութիւնը, եւ փայտը եղևկտրականութեան համար այնպէս է ինչպէս ապակին լուսոյ համար: Երբ այս հարցմանց պատասխան տրուի, եւ ամենայն հաւանաւ կանութեամբ պիտի տրուի, յայնժամ յառաջդիմութիւն մը ըրած պիտի ըլլանք նիւթոյ նախնական կազմութեան մեծ խնդրոյն լուծման մէջ:

ՅԱՆՈՒՅԻՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ԼՈՆՏՈՆԵԱՆ ՆԱԽԱԿԱՆԻ

Սիրելի Բենիամին,

Այս շաբաթ հանրածանօթ Սփընճընի եկեղեցւոյն մէջ դումարուեցան մասնաւոր ժողովներ Մր. Մուտի առաջնորդութեամբ: Տարակոյս չունիմ թէ լսած եւ Մուտի անունը, որ իբրեւ անտարանիչ քաջածանօթ է յԱմերիկա եւ յԱնգլիա եւ բոլոր անգլիախոս երկիրներու մէջ: Ասկէ քանի մը ամիս առաջ քարեղջութիւն ունեցած էի լսել զինքը Լոնտոնի մեծ շէնքերէն միոյն մէջ: Այս տեսակ բարեղէտ առիթներ փախցնել իրական կորուստ մ'է, մանաւանդ երբ ծարաւ հոգին մեծամեծ օրհնութիւններ կրնայ ակնկալել եւ ստանալ աննշան, վաղանցիկ զոհողութեան մը փոխարէն: Այդ զբաղումով էր որ ես ալ երէկ առաւօտ ուղեցի երթալ եւ անգամ մը եւս լսել Աւետարանի այդ նշանաւոր քարոզիչն:

Սփընճընի եկեղեցւոյ շէնքին մասին ուրիշ առթիւ գրած եմ քեզ. հոս ուրեմն կը բաւէ ըսել թէ 5-6,000 անձինք պարուհակելու սահմանաւ այդ անագին շէնքը օրը երեք անգամ կը լեցուէր այս շաբթուան մէջ: Երեկոյեան ժողովներուն ներկայ գրուելու փափաքողներու թիւն պարզապէս անհաւատարի էր: Հազարաւորներ ներս մտնելէ վերջ հազարաւորներ ալ դուրս մնալ դատապարտուած էին տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ: Եւ ինչպէս կարելի է բացատրել սա տեսակ հրաշմանալ իրողութիւն մը ներկայ դարաւերջիկ ժամանակաց մէջ: Եթէ հաճիս ընկերանալ ինձ, երթանք միասին առաւօտեան ժողովի մը եւ հոն թերեւս գտնենք պատասխան:

Առաւօտեան ժողովներն քրիստոնէից համար են մասնաւորաբար, ինչպէս որ երեկոյեան գումարումներն ալ՝ ոչ-քրիստոնէից համար զլիսաւորաբար: Ուրբաթն է մեր ընտրած օրը. կ'երթանք այդ ծանօթ եկեղեցին կէս օրէ ժամուկէս առաջ: Ներկայից թիւն 3,000ի կը հասնի: Եթէ վայրկեան մը միայն խորհիս այդ թուոյն վրայ, ըմբռնես թերեւս նշանակութիւնը: Շաբթուան մէջ գործի օր մը կրօնական պաշտամունքի համար 3,000 հոգի, արք եւ կանայք, հաւաքուած են հոս, մէկ կողմ ձգելով աշխարհի ծանօթ «հացի խնդիրը»:

Ճիշդ որոշեալ ժամունք բեմին վրայ կ'երեւի Մր. Մուտի, ում կը հետեւին այլ եւ այլ յարանուանութեանց նշանաւոր ներկայացուցիչք: Դիրտիկ, կլորիկ մէկն է Մր. Մուտի, եւ իր պարզ երեւութէն անգին ոչինչ ունի հրապուրիչ աչաց համար: Ամերիկացի պարոն մը եւ իր կինը միասին կ'երգեն քաղցրաւոր երգ մը: Որք տղոց խմբակ մը կը մասնակցի խմբերգի մը: Զերմեւանդ աղօթքներ կը բարձրանան յերկինս, եւ արդէն իսկ ներկայից վրայ եկած է կարծես սրբազան աղբիւրութիւն մը: Եւ ահա կը կանգնի Մր. Մուտի:

Ամերիկացի մ'է Մր. Մուտի, որպէս գիտես անշուշտ. առաջին նախադասութիւնն

չաւարած այդ կրնաս կռահել զիրաւ: Ինչ ազգի եւ ինչ երկրի որ պատկանի, սա յայտնի է թէ Մուտի ունի մասնաւոր զօրութիւն մը յինքեան եւ անուրանալի աղբիւրութիւն մը զինքը լսողներուն վրայ: Այնքան պարզ են իր խօսքերն եւ այնքան ընտանեկան որ ճարտասանական բան մը լսելու համար իրեն զիմողներուն կ'իյնայ յուսալարութիւն միայն: Ողբացեալ Սփընճընի պէս Մուտի եւս սրբաւոր մէկն է սակայն, եւ զիտէ խնդացնել որպէս եւ լացնել իր ունկնդիրներն: Իր ունկնդիրը կարծես իրօք կը կախուին իր շրթներէն, որպէս կ'ըսուի այլաբանօրէն:

Ըսի արդէն թէ Մուտի խօսքերն ո'չ ճարտասանութեան եւ ո'չ ալ թերեւս տրամաբանութեան մասին նշանաւոր են. իր խօսքերու աղբիւրութիւնը պէտք է վնասուի անոնց արտասանման եւ արտայայտման սիրուն եւ անկեղծ կերպին մէջ: Եւ սակայն անօգուտ չըլլայ թերեւս ի մէջ բերել մէկ երկու կէտեր որք տպաւորուած են մտքիս վրայ:

Դարձի գալու վրայ խօսած ատեն քարոզիչը յիշեց ոմանց այն վարդապետութիւնը թէ մէկէն ի մէկ դարձի գալ անկարելի է եւ թէ քայլ առ քայլ պէտք է կատարուի այն: Հետեւեալ օրինակը տուաւ այդպիսեաց վարդապետութիւնը փորձի ենթարկելու համար: Ենթադրենք թէ, ըսաւ, գող մը բերուի դատաւորին առջեւ. այդ գողը հաղար ոսկի գողնալուն համար դատարան բերուած է: Ինչ պիտի ըսէք եթէ դատաւորն ըսէ անոր, «Ասկէ վերջը ալ եւս մի գողնար հաղար ոսկի այլ հինգ հարիւր. եւ այսպէս շարունակաբար քայլ առ քայլ պակսեցուր կամ կ'իսէ գողնալիք ստակը մինչեւ որ վերջապէս չգողնալու վիճակին հասնիս աստիճանաբար»: Եւ այս չէ՞ արդեօք խիստ համոզիչ փաստաբանութիւն մը: Մեղաւորին դարձի գալն ալ կ'ըլլայ անմիջապէս եւ ոչ աստիճանաբար, զի յայտնի է թէ մեր մեղքերն աստիճանաբար մէկէկ ձգելու համար մեղ շնորհուած կեանքէն քանի մը պատիկ աւելի երկար տարիներու պէտք ունինք, եւ ամենէն վերջն ալ տակաւին մեղաց անագին կոյտ մը ունենանք գուցէ:

Արդ, բարեկամս, կ'ուզես անշուշտ գիտնալ թէ Մուտի յաջողութեան գաղտնիքը ինչ բանի մէջ կը կայանայ: Իրօք ալ այդ է ամենակարեւոր կէտը: Շատեր կը քարոզեն. քիչեր կը յաջողին: Անհատական դէպքեր առանձինն քննել եւ լուծել պէտք է: Մուտի քարոզութեան յաջողութեան մասին լսենք իր պատասխանը: Աւետարանի այս քարոզիչը լեցուած է Սուրբ Հոգւոյն զօրութեամբ. զինքը լսողներն ամենքն ալ կը զգան զայդ: Աղօթքի մարդ է Մուտի եւ աղօթքի մէջ ունեցած հաւատարմութեան կը վերագրէ իրեն շնորհուած յաջողութիւնն: Իր խօսքերուն ունկնդրած ատեն մարդ կը համոզուի թէ անբացատրելի զօրութիւն մ'է որ կը գործէ քարոզչին միջոցաւ, եւ այդ զօրութիւնն է Հոգին Սուրբ:

Ահաւասիկ, բարեկամս, յաջողութեան գաղտնիքը. եւ եթէ մեր քարոզիչներն ալ պիտի ըլլան հոգիներ շահող գործիչներ պէտք է որ իրենք նախապէս ստանան յերկնուստ այդ զօրութիւնը: Մաղթեմ որ նամակիս մէջ արտայայտուած զգացումներն արձագանգ գտնեն սրտիդ մէջ:

Լոնտոն
15 հոկտ. 1892

Քոյդ
ՅՈՎ. ՍԵՖ

ՀՈԳԱԾՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ԴԵՌԱՏԻ ՍԵՐՈՒՆԴՆ

Եղաւ ժամանակ մը երբ ամէն քրիստոնեայ անուանեալ անձ, առանց իւր ծնողաց օրինակն ունենալու իւր առջեւ, ինք ընտրած էր իւր կրօնը, ինք իւր դատողութեամբ զայն համարած էր իբրեւ ճշմարտութիւն եւ յարած էր այնմ: Այդպիսին անշուշտ նախանձաւոր կ'ըլլար անոր վարդապետութեանց, նախանձաւոր՝ անոր օրինաց, եւ մինչեւ իսկ պատրաստ կ'ըլլար նեղութիւն կրել, հալածուիլ կամ մահ ճաշակել ի սէր իւր ազատ կամօք ընտրած այդ կրօնին: Պարագան կը փոխուի սակայն երբ սերունդ կ'անցնի եւ քրիստոնեայ անուանեալ անհատը կրօնի գոյութեան անհրաժեշտ եղող կազմակերպութեան մը մէջ ծնած են: Աստուծոյ իրենց հայրերէն կը ժառանգեն շատ մը արտաքին կամ նիւթական բաներ, սակայն անպատճառ չեն ժառանգիր անոնց դադափարները, համոզումները, տեսութիւնները, անոնց նախանձաւորութիւնն իրենց կրօնին նկատմամբ:

Ասկէ կ'երեւի թէ ծնողաց պարտականութիւնն է այնպիսի կրթութիւն մը տալ զաւակաց որ ասոնք առաջնորդուին համոզուիլ իրենց հարց հաւատոյն ճշմարտութեան եւ ցոյց տան անոնց կրօնային եռանդը եւ նախանձը: Եթէ ուրիշ քրիստոնեայ հասարակութեան դեռատի անդամը չհետեւին իրենց բարեպաշտ ծնողաց քայլերուն, մոլորին անձնասիրութեան, աշխարհասիրութեան եւ յանձնապատասխանութեան հաճոյատեսիլ այլ վտանգաւոր ճամբաներուն մէջ, եթէ կաւորութիւն չտան բարձր ճշմարտութեանց, բարձր իրականութեանց, առաքինի վարուց եւ բարեսիրական գործոց, ապագային որոցմէ՞ պիտի կազմուի այդ հասարակութիւնը:

Ամենօրեայ հոգածութեան եւ լուրջ խորհրդածութեան առարկայ ըլլալու են երիտասարդք: Անոնց թերութիւնը դարմանուելու եւ անոնց բարի բաղձանքները քաջալերուելու են: Ինչ մեծ ցաւ կու տայ մայրաքաղաքիս շատ երիտասարդաց, նոյն իսկ աւետարանական երիտասարդաց, մէջ տեսնել կրօնային անտարբերութիւն: Քանի՞ քանի բարեպաշտ Աւետարանականաց դաւակունք այսօր աշխարհի դարձած են, մոռցած են իրենց նախկին աղօթատեղւոյն, ինչպէս ուրիշ աղօթատեղւոյ, ճամբան: Յաւալի չէ՞ որ անձնանուէր եւ հալածեալ եղբոր մը, եւ նոյն իսկ հովուի մը, դաւաճուելը չժառանգեն իրենց հօր նախանձաւորութիւնը եւ առաքինութիւնը: Մեր ժողովուրդը հեռի է փայլուն զիրք ունենալէ, սակայն եթէ երիտասարդք իրենց ջանիւք եւ չափահասից խրախուսանօք չյառաջանան Աստուծոյ որոշած ճամբուն մէջ, շատ աւելի աննախանձելի վիճակ պիտի ունենանք յապագային:

Երիտասարդաց կացութեան բարեւոքման կարեւոր միջոցներէն մին է Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը: Ուստի մարդոց բարեւաւորութեան բոլոր նախանձաւորք, չափահաս կամ երիտասարդ, իրենց պարագայից եւ կարողութեան համեմատ պարտական են օգնել այդ միութեան: Այս պարտականութեան բացատրութեան համար Վ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը մասնաւոր ժողով մը յատկացուց: Ծանուցուեցաւ թէ Ընկերակցութեան նախագահ Մեծ Փրոֆ. Յակոբոս էֆ. Ճէճիդեան պիտի խօսէր տարեկան ընդհանուր աղօթից ժողովոյ մէջ, եւ այս կ'իրակի Պայպլը Հաւուսի մա-

տուրը զփուլարաւ կըրցաւ պարունակել ունկնդրաց մեծ բազմութիւնը, զոր թեւեւս զլիաւորապէս պերճաւորս քարոզչին համարաւ հոն քաշած էր քան ուրիշ պատճառ: Բայց ինչ եւ իցէ սրահը լեցուած էր երկու սեռէն եւ տարբեր դաւանութիւնէ ունկնդիրներով, թէպէտ կարելի չէր չզիտել թէ թուով մասնաւոր առաւելութիւն մը ունէին երկուստեք, որք նոյն հետաքրքրութեամբ եւ նոյն բարի զգացմամբ լեցուած կ'երեւէին:

Կը հաւատարմը թէ յարգելի քարոզչի շատ լաւ կըրցաւ գոհացուցել ունկնդրաց այս ընտիր բազմութեան ակնկալութիւնը: Փրոֆ. Ճէնզիգեան երբ խօսիլ սկսաւ, անմիջապէս ցոյց տուաւ թէ իւր սրտին շատ մօտ եղած նիւթ մը ունէր իւր առջեւ, եւ իւր զգացմանց անկեղծ արտայայտութեամբ եւ սրտաբուլի խօսքերով բացատրեց Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը քաջալերելու մեծ պէտքը: Յոյց տուաւ որ աւելի յօժարութեամբ պիտի քաջալերէինք գեղարուեստից կամ գրականութեան զարգացման համար կողմուած խումբեր, սակայն դեռ հասած չէինք այն վիճակին յորում ըստ արժանեոյն քաջալերէինք նպատակներուն: ամենաբարձրը իւր առջեւ ունեցող երիտասարդաց խմբակը: Ըսաւ թէ երիտասարդք պիտի կողմէին ապագայի ժողովուրդը, եւ որովհետեւ անոնց այժմու վիճակէն կախում ունէր մեր ժողովուրդը: Ներուն ապագան, ուրիշն պէտք էր նըպաստել երիտասարդաց բարեկաւութեան համար ձեռք առնուած ամէն միջոցներուն: Ըստ իւր սովորութեան շատ գեղեցիկ օրինակաւ մը լուսաբանեց իւր նիւթը, ըսելով թէ ինչպէս Լաիոնիոյ եղնիկները երբ իրենց պապակը յագեցունելու համար դէպ ի ծով կը դիմեն, հովիւք եւս անոնց կը հետեւին կանխաւ գիտնալով թէ ուր կը վազեն անոնք, նոյնպէս եւ մենք պարտիմք Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնը կողմով երիտասարդաց շարժման հետեւիլ եւ քաջալերել զայն:

Սոյն ժողովին մէջ Պատ. Կոստանդեան եւս խօսեցաւ նոյն նիւթին վրայ, եւ յորդորեց ծնողները որ ինչպէս իրենց զաւակաց մարմնոյն առողջութեան համար զսնունք կ'ուզեն առողջարար կլիմայի մէջ գնել, նմանապէս անոնց հոգեւոր առողջութեան համար զանոնք գնեն Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան առողջարար կլիմային մէջ:

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութիւնն ամէն պատճառ ունի մեծապէս գոհ մնալու իւր տարեկան աղօթից ժողովէն: Ակնկալուածէն աւելի մեծ եւ աւելի ընտիր էր բազմութիւնն ունկնդրաց, որք կը յուսանք թէ բաղձացեալ տպաւորութիւններն ընդունած մեկնեցան ժողովասրահէն: Ինչպէս ժողովոյն նիւթական արգիւնքը բաւական գոհացուցիչ եղած է, կը յուսանք թէ շատ օրհնեալ եղաւ նաեւ անոր բարոյական արգիւնքը: Ընկերակցութեան բոլոր անդամք պարտին այսուհետեւ նոր ետանդով եւ նախանձով գործել:

Աղօթինք եւ գործենք երիտասարդաց եւ անոնց ընկերութեանց բարեկաւութեան համար:

Կ. պոլիս
8 նոյ. 1892

ՔԱՆՈՒՍԺ ՇԻՆ ՇԱՅԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐԷ

Յարգելի թղթակից մը մեզ զրկած է հետաքայ քաղուածները, զորս կը հրատարա-

կենք յուսալով թէ շատեր հետաքրքրական պիտի գտնեն անոնց ոճը եւ պարունակութիւնը:

Քաղաք 140 րոպէ առաջ է Կ. պոլիս քաղաք Քրիստոնէական է

Հարցում. Քանի՞ք են հարկաւորք վասն փրկութեան մարդոյ:

Պատ. Զորս են. այսինքն, հաւատ, յոյս, սէր եւ բարեգործութիւն:

Հարց. Զինչ է աղօթքն:

Պատ. Աղօթքն այն է որ մարդն խոնարհութեամբ կու կանգնի առաջի ամենամեծին Աստուծոյ եւ զիւր միտքն առ Աստուած կու վերացուցանէ, եւ կու առէ զայն աղօթքներն զոր եկեղեցին սահմաներ է իրիկուն եւ առաւօտ պառկած եւ ելած ժամանակն ասել:

Հարց. Զինչ է պահքն:

Պատ. Պահքն է որով զօրանայ մարդ ընդդէմ սատանայի, եւ է երեք կերպիւ. նախ՝ ծոմ պահքն, երկրորդ՝ մսեղէն եւ ծովային եւ իւղեղէն չուտելն, եւ երրորդ՝ զինքն ի մեղաց պահքն:

Հարց. Ներգործական մեղքն քանի՞ կերպ է:

Պատ. Երեք. մահացու, ներելի եւ փոշեւտեսակ:

Հարց. Ինչ ասել է մահացու մեղք:

Պատ. Մարդու հոգին մահացուցանող եւ սպանող ասել է:

Հարց. Ներելի մեղքն ո՞րն է:

Պատ. Ներելի մեղքն թեթեւ մեղքն է որ ամեն մարդ առանց ներելի մեղաց չի լինիր, եւ վասն այնորիկ Աստուած այնպիսի մեղքերն սրբոց աղօթիւքն կու ներէ եւ չի յիշեր, եւ շատ ապախարանք քաշելու չի կարօտիր:

Հարց. Փոշեւտեսակ մեղքն ո՞րն է:

Պատ. Փոշիի նման այնքան փոքր է որ չի գիտցուիր թէ մեղք կու համարուի թէ ոչ. նաեւ չի մտար ի միտքն մարդոյ:

Հարց. Քանի՞ են մահացու մեղք:

Պատ. Ութ են: Հպարտութիւն, նախանձ, բարկութիւն, ծուլութիւն, ագահութիւն, որկրամոլութիւն եւ բղջխոտ չար ցանկութիւն:

Հարց. Քանի՞ կերպիւ են մեղք ընդդէմ Հոգւոյն Սրբոյ:

Պատ. Զորս կերպիւ: Նախ՝ զճշմարտութիւնն աստուածային բանի ստելն, երկրորդ՝ հայնդութեամբ կամ արարած ասելով զՆա, երրորդ՝ յուսահատութիւնն, եւ չորրորդ՝ անզղջութիւնն:

Հարց. Քանի՞ կերպիւ մարդ զինքն կու զոպէ եւ մեղք չի գործեր:

Պատ. Զորս կերպիւ: Զհոգեվարութիւնն եւ զմեռելին մոռանելով, զգնալն ի դատաստան. զերկիւղն դժոխոց, եւ զսէրն արքայութեան:

Քաղաք 140 րոպէ առաջ է Կ. պոլիս քաղաք Քրիստոնէական է

Հարց. Զինչ է քաղաքավարութիւն:

Պատ. Քաղաքավարութիւն է բարի ունակութիւն մտաց եւ համեստ գործավարութիւն մարդոյ ըստ արտօթութեանցն հասարակաց: Ի յամենայն գործս քո պարտիս նկատել զբարեհամբաւութիւն անուան քոյ, նաեւ զօգուտն անձիդ եւ զհաճութիւն հասարակաց:

Հարց. Յորժամ գնամ յեկեղեցին, զինչ պարտ է առնել:

Պատ. Յեկեղեցին որ գնաս, ի բաց ձգէ ի քէն զամենայն դատարկ մտածմունքներ եւ զըզմունքներ քո, եւ զմիտքդ ի քեզ ժողովէ, որ դու միայնակ դատուիս առաջի Աստուծոյ. . . . Զոր ինչ աղօթք որ կ'ասես կամ երկրպագութիւն կու անես՝ մտադրու-

թեամբ արա, եւ յորժամ յաղօթիցդ կու խալօիս, միտքդ զիւր զոր ինչ ընթերցանես: Եւ զգոյշ լեր զի մի հայեցիս աստ եւ անդ ի յաղօթիւն եւ կամ յերկրպագութիւն առնելդ. մի հրեր զոք եւ մի նեղեր զընկերդ, եւ մի բարձր ասեր զաղօթս քո եւ մի բարձր հառաչեր, զի խափանեցես զայոցն, զի մի չփոթեսցին եւ կամ ի քեզ հայեցին, կամ զարմանայցեն. . . . Ի նստիլ ժողովուրդեան դու մի կանգնած մնար, եւ ի կանգնելոյ ժամանակն մի նստիր, եթէ ոչ իցես տկար կամ հիւանդ եւ կամ խիստ ծեր: Մի թընուր աստ եւ անդ, այսինքն մի ի մէջ պատուհանի կամ ի ներքեւ խսիրին եւ կամ յետեւ դրան եւ կամ ի մէջ փապուճուխին եւ կամ ուր եւ իցէ, այլ միայն ի մէջ թաշկինակին, այսինքն մահրամայիդ մէջն կամ մացուկ մը թուք որ այլք չի լսեն, եւ մի հայիր ի վերայ թքածիդ կամ խնջածիդ. եւ յորժամ որ խնջես՝ մի գոռացներ զքեթդ: Ի հազարն քո եւ ի խոսխայն մի օռնար եւ մի խոնչուն հաներ խոզի նման, եւ մի աղաղակաւ զքո ձայնդ բարձրացներ, այլ համեստութեամբ արասցես:

Հարց. Ո՞րպէս պարտ է առնել մինչ գնամ ի ճանապարհի:

Պատ. Յորժամ գնաս ի ճանապարհի, զղուխդ միջակ ըմբռնէ, ո՞չ խիստ ցած եւ ո՞չ խիստ բարձր, եւ յառաջդ հայելով գնաս: Նոյնպէս քայլելն քո միջակ թող լինի, ո՞չ խիստ շուտ եւ ո՞չ խիստ թոյլ: Եթէ իցէ ճանապարհն ցիւրտ կամ չամուռուտ, ընտրելով գնա զկիսելոց տեղերն: Եւ յառաջէդ քան զքեզ մեծ մարդ որ գայ, կամ իշխան կամ կարգաւոր եւ կամ այլազոր, ի վայր իշիր. ոտքերդ ի գետինն դարկելով եւ կամ թնթելով մի գնար: Եւ զգոյշ լեր, զի ի քայլելդ մի շարժեր զղուխդ հպարտաբար կամ խենթաբար, եւ մի զձեռքերդ կամ զաչքերդ. եւ մի ուտեր զկերակուր կամ միբդ ի ճանապարհին եւ մի ընդ քեզ խօսիր, եւ մի զձեռքդ վերացնելով բան ինչ մտածեր, եւ մի ծիծաղիր, եւ մի առնուր ի ձեռքդ փայտ կամ քար եւ հարկաներ աստ եւ անդ. եւ մի ձայն հաներ խաղ կամ տաղ ասելով: Մի գնար խաղալով կամ ծումելով, կամ ի վերայ մատներուդ կոխելով, եւ մի զձեռքերդ յետեւդ կապելով, կամ ի վերայ միջացդ դնելով: Նաեւ երկու ձեռքդ միատեղ մի գներ ի ձեպերդ, այլ զմի ձեռքդ դիր եւ զմիւսն ի դուրս հան, թէեւ ցուրտ իցէ եւ զանակն: Զբերանդ մի բաց թողուր, եւ զքայլ ոտիցդ կամ զամբուշդ մի խիստ բանար, այլ չափաւոր արասցես:

Տրապիզոն

Ս. Դ.

ԱՁԴԵՐ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հնգամատեան, կամ, Հինգ Գիրք Մովսիսի, ըստ Ճէզրիթ թարգմանութեան նախնեաց մերոց, ի լոյս ընծայեալ համեմատութեամբ երբայական ընդգրին:

Տպագրութիւն Պաղտատեան, Կը ծախուի ի գրատան Ամէրիկան խանի, Ֆինճան-ճըլար Եօզուշու, Կ. պոլիս: Գիրն է 3 դահ:

Ինչպէս յայտնի է գործոյ յառաջաբանէն, թէպէտ Ամերիկայի Աստուածաշնչի Ընկերութեան նպատակը չէր ի սկզբան հրատարակել Հնգամատեանս միայն իբրեւ ուրոյն հատոր, այլ քանի մը օրինակ միայն կազմել իբրեւ ճաշակ, սակայն տեսնելով բարեպաշտ հասարակութեան փափաքը Սուրբ Գրոց գոնէ այս մասն շուտ ստանալու, գիտնալով նաեւ ամբողջ Սուրբ Գրոց հրատարակութեան յերկարումը գործին զբաւարութեան պատճառաւ, յարմար դատուեցաւ գոնէ Հնգամատեանս տպագրեալ օրինակներէն մաս մը հանել ի վաճառ:

Կ. պոլսոյ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան աղօթից ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 9ին ըստ Թուրքաց, Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Հոկտ. 31 ըստ Յուն., և նոյ. 12 ըստ Լատ., 1892

ՎԻՅՆԱԿԱՆ ԵԿԵՆԵՑԻՈՅՆ ՆԱԽԱԿԱՏԻՔԸ

Հոկտ. 31ին, 375^{րդ} տարեդարձն այն օրուան յորում Լուտեր 95 նախադասութիւնները դամեց Վիթթէնպէրկի Շլոսթրիսէ (Պալատի եկեղեցի) անուն եկեղեցւոյն դրան վրայ, կատարուեցաւ նոյն եկեղեցւոյ վերջնական նուիրման հանդէսն ի ներկայութեան Գերմանիոյ կայսեր, Ներկայ դարուս մէջ այս իննեքորդ անգամն է որ Վիթթէնպէրկի նշանաւոր տօնախմբութեան մը հանդիսավայր կ'ըլլայ: Յիշեալ տօնախմբութեանց մին 1821ին կատարուեցաւ Լուտերի արձանին մերկացման առթիւ, մին 1865ին՝ Մեկանկտօնի արձանին մերկացման առթիւ, մին 1883ին՝ Լուտերի ծննդեան 400^{րդ} տարեդարձին առթիւ, եւ մնացելոց մեծ մասն առաւել կամ նուազ կառավարութիւն ունէին մեծ Բարեկարգչին պատմութեան հետ: Սակայն այս օրերս կատարուած տօնախմբութիւնն հաւանօրէն միւսներէն դերազանց էր շքեղութեան մասին: Ոչ միայն 12,000 բնակիչ պարունակող Վիթթէնպէրկ քաղաքը, այլ շրջակայ գիւղերն եւս այնքան խոնուած էին հիւրերով որ ուշ եկողներու համար գրեթէ անկարելի էր պարապ սենեակ գտնել:

Գաղաքը զարգարուած էր գերմանական եւ բրուսիական հազարաւոր դրօշակներով, ինչպէս նաեւ Վիթթէնպէրկի դրօշակներով: Ի մէջ այլոց հետեւեալ նշանաւոր անձնաւորութիւնը եկած էին ի Վիթթէնպէրկ. Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին եւ անոնց երեք երէց որդիք, Եորքի դուքսը, որ կը ներկայացունէր զՎիթթերիա թագուհին, Շուետի գահաժառանգ իշխանը, որ կը ներկայացունէր իւր հայրը, Կլիւքսպուրկի Եոհան իշխանը, որ կը ներկայացունէր իւր եղբայրը, Տանիմարքայի թագաւորը, Պատէնի, Հէսսէի, Սաքս Վայմարի եւ Օլտէնպուրկի Մեծ դուքսերը, եւ Գերմանիոյ միւս տիրող բոլորական դուքսերը եւ իշխանները: Վիթթէնպէրկի թագաւորը, որ Վիթթէնպէրկ կու գար, ետ դարձաւ լսելով այրի թագուհւոյն մահուան լուրը: Հանգէսն սկսաւ կէս օրէն իւր մէկ ժամ առաջ, երբ կայսրն ուղեւորեցաւ դէպ ի քաղաքին շուկան ուր ընդունուեցաւ քաղաքապետին կողմէ: Գաղաքապետն ուղեւոր մը արտասանելով ըսաւ. «Օգոստոսի փառ, պերճաշուք եւ հզօր կայսր եւ թագաւոր, բարեհաջող կայսր եւ ինքնակալ Տէր: Ձեր կայսերական եւ արքայական Վեհափառութիւնը եւ Ձեր Վեհափառութեան բարձր հիւրերը մեր քաղաքն եկած են վերանորոգեալ Շլոսթրիսէն նուիրելու համար իւրեւ սրբավայր համայն բողոքական աշխարհի համար: Աստուած մեր ժողովուրդն ինչ զարմանալի ճամբաներէ առաջնորդած է սկսեալ այն օրէն յորում կարողութեամբ այս քաղաքը մտաւ՝ մինչեւ ցայսօր յորում Ձեր կայսերական եւ արքայական Վեհափառութիւնը Լուտերի գործոյն եւ յիշատակին իւր մեծարանքն կը մատուցանէ, նուիրման հանդէսը կատարելով այն եկեղեցւոյն մէջ յորում կը հանգչին Բարեկարգչին ոսկերք: Շլոսթրիսէի պատմութիւնն իրաւամբ կոչուած է Գերմանական կայսրութեան եւ եկեղեցւոյ արդի պատմութիւնը:» Գաղաքապետը իւր ճառն աւարտեց երախտագիտօրէն յիշելով այն բա-

րիքները զորս Վիթթէնպէրկ ընդունած էր Հոհենօլլէրնեան Տան իշխանութեան ներքեւ: Վիթթէնպէրկի հետագայ պատասխանը տուաւ. «Ինչ որ իմ մեծ հայրս եւ հայրս խոստացան ես պիտի կատարեմ, եւ մասնաւոր գոհունակութիւն կը զգամ աւարտած տեսնելով այն մեծ գործը զոր սկսած էր իմ հանգուցեալ հայրս, որոյ համար մասնաւոր շահեկանութիւն ունէր Վիթթէնպէրկի Շլոսթրիսէն:» Նորին Վեհափառութիւն ապա սրահը ելաւ եւ բարի գալուստ մաղթեց իւր հիւրերուն որ հոն համախմբուած էին:

Ինչ յետոյ կազմուեցաւ եկեղեցին ուղեւորող թափօրը, յորում արդէն յիշատակուած աղանաւոր անձնաւորութիւններէն զատ կը գտնուէին Բրուսիոյ նախարարը, բրուսիական խորհրդարանի երկու ժողովոց նախագահը, աստուածաբանական փրօֆէսորը, նշանաւոր հովիւք եւ ուրիշ պատուաւոր անձինք: Եկեղեցւոյ զլխաւոր դրան առջեւ բանալին կայսեր տրուեցաւ, եւ երբ հիւրերը ներս մտան, հիացան հին եկեղեցւոյն շքեղ ճարտարապետութեան եւ եօթն տարիներ տեւող վերանորոգութեան գործոյն յաջողութեան վրայ: Պերլինի մայր եկեղեցւոյն համալաւար երգեցիկ խումբը կատարեց պաշտաման երգեցողութիւնները, եւ արքունի երէցներէն մին քարոզ խօսեցաւ: Յետ աւարտման կրօնական պաշտաման կայսրը եւ միւս վեհապետը Լուտերի տունը գացին եւ հոն ստորագրեցին նաւակատեաց հանդիսին կատարման վկայող թուղթ մը:

Վեհապետը ապա դիտեցին պատմական թափօր մը, որ 19 խումբերու բաժնուած առաւել քան 1,200 անձերէ կը բաղկանար եւ կը ներկայացունէր Վիթթէնպէրկի եւ Շլոսթրիսէի պատմութիւնը: Առաջին խումբը կը ներկայացունէր Վիթթէնպէրկի դաւաճին հոլանտացի գաղթական բնակիչներով վերստին լեցուիլն ժ.Բ. դարուն մէջ: Տասնեւմիւրորդ խումբէն միայն կը սկսէր Բարեկարգութեան պատմութիւնը: Ուրիշ արքունի երէց մը ճառ մը արտասանեց, եւ թափօրը ցրուեցաւ Լուտերի «Աստուած մեր բերդն է» երգը երգելէ ետքը: Ապա տրուեցաւ ճաշ մը, յորում կայսրը գործածեց այն բաժակը որ յամին 1525 Վիթթէնպէրկ քաղաքին կողմէ Լուտերի նուիրուած էր իւրեւ հարսանեկան ձօն: Նորին Վեհափառութիւն այս բաժակը բարձրացունելով ըսաւ. «Վերանորոգեալ Շլոսթրիսէն մեզ, այժմու սերնդեան անդամոցս, պիտի ըլլայ ոչ միայն անցելոյն յուշաբար, այլ նաեւ մեծ ազդարար մը ներկային եւ ապագային համար, կամ պերճախօս վկայ մը այն օրհնութեան զոր Աստուած մեզ տուած է եւ զեռ օր ըստ օրէ կու տայ Բողոքական եկեղեցւոյ շնորհիւ: Մեր պարտականութիւնն է անվթար պահել այս օրհնութիւնը, պահպանել եւ առաւելել զայն երախտագէտ եւ հաւատարիմ սիրտերով, վասն զի կենաց եւ մահուան մէջ մեր յոյսը կախում ունի Աւետարանի ճշմարտութեանց վրայ մեր ունեցած վստահութենէն: Այսօր անգամ մը եւս մեր հաւատոյ դաւանութիւնը տուինք Աստուծոյ առջեւ, եւ չմոռնանք որ այս դաւանութիւնն զմեզ կը միացունէ համայն քրիստոնէից հետ: Խաղաղութեան կապ մ'է այն որ ամէն արգելքներն առ ոչինչ կը գրէ: Հաւատալեաց մասին բռնադատութիւն չկայ: Սրտին ազատ համոզում միայն պէտք է, եւ այս իրողութեան ճանաչումը Բարեկարգութեան

թեան օրհնեալ պտուղն է: Մենք Բողոքականքս ոչ մէկու կը սպառնանք իւր հաւատոյն պատճառաւ, սակայն Աւետարանին կը յարինք մինչեւ ցմահ: Այս բաժակը, որ ժամանակաւ դադաւ Լուտերի շրթանց, կը պարպեմ իմ աղանաւոր հիւրերուս կենացը: Կեցցեն բողոքական վեհապետը Գերմանիոյ եւ կառավարութիւնը գերմանական ազատ քաղաքացի:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կ'ըսուի թէ Պապը տրամադիր չէ արտօնութիւն տալ Ռուսմանիոյ գահաժառանգին ընդ շտիմպուրկի Մարի իշխանուհւոյն ամուսնութեան, բայց եթէ՝ այն պայմանաւ որ գահաժառանգը խոստանայ հաւատարիմ մնալ կաթոլիկ հաւատոյ եւ երկօքին խօսեցեալք խոստանան իրենց զաւակները կրթել այդ դաւանութեան սկզբանց համեմատ: Վերջին պայմանին կատարումը գրեթէ անկարելի կ'երեւի, վասն զի Ռուսմանիոյ սահմանադրութիւնը կը պահանջէ որ գահուն յաջորդ ժառանգը երկրին կրօնին, այսինքն՝ Օրթոտոքս եկեղեցւոյ, սկզբանց համեմատ կրթուի:

Մոնթէ Գարլոյի խաղաքանի ընկերութեան ծախքերը 495,000 ոսկւոյ հասած են անցեալ տարի, եւ բաց աստի ընկերութիւնը 506,000 ոսկւոյ շահ բաշխած է բաժնետէրեր: Ծախսեց բաժնին մէջ է այն 55,000 ոսկին որ տարուէ տարի կը վճարուի Մոնաքոյի իշխանին: Կ'ըսուի թէ իշխանն այդ բոլոր ստակը կը գործածէ փառաւոր մայր եկեղեցւոյն կառուցման, նոր դպրոցներու շինութեան եւ նմանօրինակ իրաց համար: Ընկերութիւնը կը հոգայ նաեւ իշխանապետութեան բոլոր վարչական ծախքերը. կը վճարէ ընդհանուր կառավարչին, դատաւորաց, ոստիկանաց եւ զինուորաց թոշակները: Մեծագումար ստակ կը ծախսուի նաեւ լրագրի կաշառելու համար, եւ այն դժբաղդ անձինք որ իրենց բոլոր ստացուածքը խաղաքանին մէջ կորուսած են՝ փոքր թոշակ մը կը ստանան ընկերութենէն:

Շուէտ նոր ծրագիր մը կը պատրաստէ իւր բանակին կազմակերպութեան համար, եւ եթէ այդ ծրագիր ընդունուի, բանակին այժմու զօրութիւնը գրեթէ պիտի կրկնապատուի: Յայտնամ շուէտական բանակը կարեւոր ոյժ մը պիտի ըլլայ որ ի նկատ պիտի առնուի երբ պատերազմ ծագի իւր դրացեաց միջեւ:

Հոկտ. 26 թուականաւ կը հեռագրուի առ թաւ. «Տահմուկոյ ամրոյժ բանակը բոլորովին նուաճուած է: Ֆրանսական զօրախումբը իւր արշաւանաց շուտափոյթ եւ փայլուն վախճան մը տալու գերազանց վիճակ ունի այժմ:»

Սբ. Փեթրոսպուրկէ զարնուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Լեհաստանի Կրոյի քաղաքին մօտակայ խաղաղակի մը մէջ շատ անձինք թունաւորուած են ախտացեալ միս ուտելով, Գոսն մարդիկ, որ սիպերիական պաճարախտէ մեռնող կովու մը միս կերած էին, քիչ յետոյ թունաւորման բոլոր նշանները ցոյց տուած են: Աստուծոյ տաքը կը մեռնին նոյն օրը, եւ միւսներուն եւս ապաքինման յոյս չտրուիր:

Յարդ գրուածներու հակառակ վիճիւնայի գլխաւոր դրամատուք խմացած են թէ Փարիզի Բոչիլտեան դրամատան ուսական նոր փոխառութեան մասնակցիլ

չուզեցին լուրը ճշմարիտ է: Կ'ըսուի թէ այս դրամատան պետը, Պարոն Ալֆոնս Բոնիլտ, վերոյիշեալ որոշումը տուած է Լոնտոնի Բոնիլտեան գրամատան պետէն ընդունած մէկ նամակին վրայ: Սակայն այդ նամակին պէտք չկար, վասն զի Պարոն Ալֆոնս ի սկզբանէ անտի հակամէտ էր ձեռնպահ մնալ այս գործին մէջ, եթէ ֆրանսական կառավարութիւնն ազդեցութիւն չբանեցունէր իւր վրայ:

—Թէպէտ հետախուզութիւնը տուած է ի Ռուսիա, բայց տակաւին բաւական կոտորած կը գործէ հոն: Հոկտ. 18էն մինչեւ 30 Գիւլի եւ Ռամպուլ նահանգաց մէջ 1,064 անձինք մեռան հետախուզութիւն: Պաշտօնական տեղեկագրաց համաձայն ռուսական տասն նահանգաց մէջ 2,270 մահեր պատահած են հոկտեմբերի վերջին շաբթուան, եւ կը կարծուի թէ ամբողջ երկրին համար պատրաստուած տեղեկագիրք այդ թուոյն կրկնապատկը ցոյց պիտի տային: Ի Պաքու համաճարակին վերադարձը սարսափ ազդած է: Ի Մոսքուա հրատարակեալ բժշկական թերթ մը կը գրէ թէ անցեալ փոքրածառութենէ դատելով հաւանական է որ հետախուզութիւնը սաստիկ ճարակի յառաջիկայ տարի, եւ կը յանձնարարէ որ հարկաւոր նախազգուշութիւնք ձեռք առնուին համաճարակին դէմ: Յանձնարարեալ նախազգուշութեանց մին է հոգ տանիլ որ անցեալ տարւոյ սովէն տառապող նահանգաց մէջ բաւական ուտեստ գտնուի, եւ ուրիշ նախազգուշութիւն մէ բժշկաց թիւն աւելցունել: Բժշկական վարժարանաց բարձրագոյն կարգի ուսանողաց մասնաւոր կրթութիւն տալով հետախուզութիւնները դարմանելու համար:

Քանի մը օրէ ի վեր հետախուզութիւնը ուղղուեց եղած չին աւստրիական կալիչիա նահանգին մէջ: Հոկտեմբերի մէջ 136 մահեր պատահած են հոն: Ի վիէննա եւս նոր վարակուողներ եղած չին, եւ լրագիրք կը յայտարարեն թէ հետախուզութիւնը համարուած հինգ անձանց հիւանդութիւնը բուն հետախուզութիւն: Պաշտօնէն ժամէն օր զոհեր կու տայ համաճարակին: Նորագոյն լրագրաց տեղեկութեանց նայելով այդ քաղաքին մահուց օրական թիւն է 2-11: Հետախուզութիւնը քանի մը վարակուողներ եղած են ի Սերպիա:

—Կիրակի օր կատարուած խաղական ընտրութեանց մէջ նախարարութիւնն ակնկալուածէն աւելի մեծ յաղթութիւն մը ձեռք բերաւ: Երեսփոխանաց ամբողջ թիւն է 508, եւ մինչեւ երեքշաբթի կէս զիշեր 500 շրջանակաց ընտրութեանց արդիւնքը ծանօթ էր: Ընտրուած էին 350 նախարարականք եւ 120 հակառակառարարականք, իսկ 30 շրջանակաց մէջ նոր քուէարկութեան պէտք կար:

—Սափարիի հունգարական նախարարութեան հրաժարման մասին հակասական լուրեր կը շրջին: Սակայն հրաժարման լուրն ստոյգ կը թուի, վասն զի Փէշթէր Լայո կը հաստատէ զայն եւ կը ծանուցանէ թէ Թագաւոր Կայսրն ընդունած է Սափարի կոմսին հրաժարականը, միայն խնդրած է որ նախարարութիւնն առժամայ կերպիւ վարէ երկրին գործերը:

—Միացեալ Նահանգաց նախագահական ընտրութիւնը, որով չորս տարուան համար նախագահ մը կ'որոշուի, կատարուեցաւ այս երեքշաբթի, եւ Մր. Բիլլընտ յաղթանակ տարաւ 444 քուէից 257ը շահելով: Մր. Հարիսըն ընդունեց 154 քուէ եւ

մնացեալ քուէները տրուեցան Ժողովրդեան Կուսակցութեան ընտրելի Մր. Ուիլքերի: Մր. Բիլլընտի ստացած ձայնից մեծ առաւելութեանն այնպէս կ'երեւի թէ Ռամպուլ վարականք հաւանօրէն մեծամասնութիւն պիտի կազմեն Քոնկրէսի երկու Ժողովոց մէջ: Բան մը որ պատահած չէ յետ Մր. Լինքոլնի ընտրութեան յամին 1860:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տեղական օրաթերթերու տեղեկութեանց նայելով ի Կարին օրական 2-9 մահեր կը պատահին հետախուզութիւն, եւ ի Տրապիզոն՝ 4-10: Բաբերդ քաղաքին եւ Հանգ, Վանիկ, Բէսանիթա, Տէօրթիարա գիւղերուն եւ Բիւքարէստի մաքրանոցին մէջ, որք Կարնոյ նահանգին կը վերաբերին, հետախուզութիւններ եղած են: Հոկտեմբերի վերջին շաբթուան մէջ 59 մահեր պատահած են ի Տէօրթիարա: Վեհ. Սուլթանն հրամայած էր որ բժշկական քննիչ մը զրկուի ի Տրապիզոն հետախուզութիւնը ծագման պատճառներն ստուգելու համար տեղւոյն առողջապահական պաշտօնէից հետ, եւ Տր. Վիթալիսի յանձնուած է այդ պաշտօնը: Պարսկաստան ուղեւորող օսմանեան բժշկական պատուիրակութեան անդամ Տր. Մէհմէտ պէյ եւս Կարնոյ Սպեր գաւառակը զրկուած է:

—Պուլկարական Սոպրանիյէն, Երեւանուական նախարարին ինչ ինչ բացատրութիւնները լսելէ ետքը, վաւերացուց Վիէննայի Լանտէրպանք դրամատան հետ կնքուած փոխառութեան պայմանագիրը: Այն երկաթուղին որոյ շինութեան համար մասամբ կընքուած էր փոխառութիւնը՝ պիտի սկսի Բիւսթէնիլէ, որ Պուլկարիոյ արեւելեան սահմանագիծին մօտ կը գտնուի, եւ Սոֆիայէ, Սելլինէ, Լոֆայէ, Թրնովայէ եւ Շուտուլայէ անցնելով պիտի վերջանայ ի Քաթիլիան, որ կը գտնուի Ռուսոնոգ-Վառնա երկաթուղւոյ վրայ: Կարճ երկաթուղի մը արդէն կայ Քաթիլիանի եւ Շուտուլայի միջեւ, այնպէս որ միայն մինչեւ Շուտուլա նոր ճամբայ պիտի շինուի: Երկաթուղին պիտի անցնի Փէշթիլի անխանքներուն քովէն, որ կը գտնուին Բիւսթէնիլի եւ Սոֆիայի միջեւ: Լէվալ Էլեալ հետագայն կը գրէ այն օգուտներուն վրայ զոր այդ երկաթուղին պիտի մատուցանէ երկրագործութեան: «Պալքան Լեքանց եւ Դանուբի մէջտեղէն հանուած բոլոր ցորենը դուրս զրկուելու համար սայլերով դետը կը տարուի այժմ, եւ անկէ լաստերով կը փոխադրուի Իպրայիլ եւ Կարս: Իրաց այս կացութեանն յառաջ եկած ծախքը, դժուարութիւնը, յապաղումը եւ վտանգը երկրագործութեան զարգացման եւ արմատեաց շատ արտադրութեան մեծ արգելք են: Երբ երկաթուղին շինուի, երկրագործը զիւրաւ պիտի կրնան հոն փոխադրել իրենց բերքերը, եւ դետոյն վրայ երկարատեւ նաւարկութեան պէտք պիտի չմնայ: Իրաց այժմու կացութեան մէջ Պալքան Լեքանց հիւսիսային կողերուն վրայ հանուած բերքերն առ նուազն երկու շաբաթի կը կարծտին շոգեմաւ փոխադրուելու համար: Երբ երկաթուղին շինուի, երբ չորս օր պիտի բաւեն երկրագործին ապրանքը իւր շտեմարանէն հասցունելու մինչեւ այն նաւը որ օտար հրապարակներ պիտի փոխադրէ զայն: Ուրեմն երկաթուղին բոլորովին պիտի կերպարանափոխէ այն պայմանները որոց տակ երկրագործութիւնն կ'ըլլայ ի Պուլկարիա, եւ անհաշուելի օգուտներ պիտի մատակարարէ երկրագործին:»

—Քիլիլընտի դքսուհին, որ քանի մը օրերէ ի վեր մայրաքաղաքս կը գտնուի, պաշտօնական մասնաւոր պատիւներու արժանացած է: Անցեալ ուրբաթ անգղիացի դքսուհին Վեհ. Սուլթանի ներկայացաւ եւ շաբաթ օր ներկայ գտնուեցաւ անգղիական դեսպան Սըր Բլէր Ֆորթի ի պատիւ տրուած պալատական հացկերոյթի մը, յորում Նորին Վեհափառութիւն Շէֆ-Քաթի առաջին կարգի պատուանշան շնորհեց դքսուհւոյն: Քիլիլընտի դքսուհւոյն իւր առաջին ամուսնէն ունեցած մէկ դաւակն է Լորտ Բոզպէրի, Արտաքին գործոց նախարար Մեծին Բրիտանիոյ:

—Վեհ. Սուլթանը վաւերացուց այն պաշտօնագիրը որով Վասիլաքի էֆ-ի կը յանձնուի համազգային անկեղանոցի շինութիւնը, եւ հրամայած է որ աշխատութիւնք սկսին հինգշաբթի:

—Եաֆա-Երուսաղէմ երկաթուղւոյ ընկերութիւնն եւս խնդրած է Եաֆայի դաշտը ոռոգելու միջոցները:

Պարոն տը Վանտէօլը միջանորս խնդրած է Ատանայի եւ Էրիքի միջեւ շոգեւալով կառաց Երաֆուէյ մը շինելու համար:

Կառավարութիւնը նկատողութեան առած է Կրետէ կղզւոյն եւ ափերիկեան Տրիպոլիոյ միջեւ ընդժողկայ հեռագրական պարան հաստատելու խնդիրը:

—Վոսիօրի Սեւ Ծովու կողման բերանին մօտ գտնուող տեղէ մը սուզակը ջրոյն երեսն հանած են վեց թնդանօթներ եւ ուրիշ նիւթեր: Կը կարծուի թէ ասոնք երկու օսմանեան մարտանաւերու կը վերաբերէին որք այդ տեղ ընկղմած էին փոթորկի մը մէջ Խրիմու պատերազմին ժամանակ:

Հայքէի լրագրի կը հաղորդուի Փեթրոսպոլիի հայ շրջանակաց մէջ շրջած հետազայ գրոյցը թէ Ռուսիոյ Սինոդը մտադիր է Ռուսաց կառավարութեան քով միջամտել որպէս զի Հայոց կաթողիկոսին արտակարգ փառաւոր ընդունելութիւն չըլլայ, այլ Հայ Եկեղեցւոյ պետն ընդունուի այնպէս ինչպէս կ'ընդունուի Վրաստանի Օրթոքսոէի կաթողիկոսը:

—Պ. Յովնանէս Այլազովսքի, որ իւր ներկայիս ի ցոյց պիտի դնէ Շիքաղոյի արուեստահանգիստին մէջ, Նիւ Եորք հասած է արդէն: Կ'ըսուի թէ հայ արուեստագէտը Նիւ Եորքայի ջրվէժներն եւս պիտի երթայ, եւ անոնց նկարը շինելով պիտի դնէ նոյն արուեստահանգիստին մէջ:

—Հայոց պատրիարքարանի մարդահամարի պաշտօնէին հաշիւը կը ցուցնեն թէ անցեալ մարտ, ապրիլ եւ մայիս ամսոց մէջ 286 ծնունդք եղած են մայրաքաղաքին լուսաւորչական Հայոց մէջ, մինչ նոյն ժամանակամիջոցին մէջ մահուց թիւն հասած է 369ի: Մահուց թուոյ առաւելութեան մէկ պատճառը սա կրնայ համարուիլ որ պանդուխտ Հայեր շատ կան ի Կ. պոլիս:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Հոկտեմբեր 31/12, 1892			
Գոնսպիտէ	23 33	Բուր. Երկ. Բաժին 91	1
Պարտուց Յարդարման Թղթաղարամ (Թաւփէյէ Ի Տիւլուս Գայմէսէ)			
	17 20	Թաւփէյէ Ի Օսմ. 82	35
ԴՐԱՄ. Բ. Օսմ. ոսկին 100 է			
Մէճիտէյէ	406 33	Ռուսիոյ Բուր.	90
Մէթալիք	98 40	Նաբոլէոն	87 33
Պէշիք	401	Գրեմից	34 20
Ալթըլք	404	Անգլ. ոսկի	110 19
Մանէթ Թղթաղարամ 9 46			

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՅՆԵԱՆ
Ֆինանսները Երեւան, Ամերիկաց Խաւ